

ИНВЕСТИЦИСКАТА КЛИМА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА НИЗ ПРИЗМАТА НА ЗАКОНСКАТА РЕГУЛАТИВА

THE INVESTMENT CLIMATE IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA THROUGH THE PRISM OF LEGISLATION

Доцент д-р Јанка Димитрова
Универзитет ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ Штип, Економски факултет Штип,
janka.dimitrova@ugd.edu.mk
Доцент д-р Оливера Ѓорѓиева Трајковска
Универзитет ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ Штип, Економски факултет Штип,
olivera.trajkovska@ugd.edu.mk
М-р Благица Колева
Универзитет ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ Штип, Економски факултет Штип,
blagica.koleva@ugd.edu.mk

АПСТРАКТ

За остварување на прогрес и развој во стопанството, инвестициите претставуваат неопходен услов. Без инвестиции нема технолошки прогрес, па ниту напредок во целост. Инвестираењето претставува единствен начин за реализирање на целите на развојот. За да може едно општество да опстојува, а пред сè да се развива, потребно е перманентно да создава производни добра и услуги, за задоволување на потребите на населението. Преку законската регулатива во која влегуваат: царинската, даночната и надворешно-трговската политика што ја води Република Македонија, се создаваат поволни услови за зголемување на инвестициите како од страна на домашните инвеститори така и од странски инвеститори на територијата на целата земја а посебно во технолошко-индустриски развојни зони.

Клучни зборови: *инвестиции, развој, даночни и царински повожности,*

ABSTRACT

Investments are a necessary condition in order to achieve progress and development in the economy. Without investments there is no technological progress and no progress at all. The investment is the only way to realize the goals of development. In order for a society to exist, and to develop in particular, it is necessary to create a permanent production goods and services to meet the needs of the population. Through legislation that includes: customs, taxation and foreign trade policy that Macedonia has, favorable conditions for increased investment are created by both domestic and foreign investors throughout the country, and especially in technological-industrial development zones.

Keywords: investments, development, tax and customs incentives

ВОВЕД

„Во суштина, инвестициите не се ништо друго туку заштедите т.е. разликата меѓу вкупниот доход и потрошувачката во еден одреден временски период, кои се трансформираат во фиксни и обртни капитални добра. Во принцип, повисокиот доход создава повисоки заштеди, што пак допиринесува за создавање на повисока стапка на инвестиции, но дали дел од заштедите ќе се трансформираат во инвестиции зависи од целината т.е. квалитетот на економскиот систем.“¹

Нивото на инвестиции во една земја во голема мера е детерминирано од тоа каква инвестициска клима постои во таа земја. Земајќи ја во предвид важноста на инвестициите за Република Македонија и потребата од нивно зголемување, во продолжение ќе биде направена анализа на инвестициската клима на Република Македонија низ призмата на законската регулатива и нејзините политики, поволностите кои се нудат за инвестирање во технолошко-индустриските развојни зони и поттикнувањата за реинвестирање на остварените добивки.

Законската регулатива и политиките кои влијаат на инвестициската клима во Република Македонија

Освен со Уставот како највисок правен акт, регулацијата на бизнисот од аспект на создавање соодветна инвестициска клима се обезбедува и со законски одредби и тоа одредби од Законот за трговски друштва, Законот за заштита на конкуренцијата и Законот против ограничување на конкуренцијата, Законот за данок на добивка, Законот за данок на додадена вредност, Законот за персонален данок на доход, Царинските ослободувања и повластици и др..

Закон за трговски друштва

Законот за трговски друштва е основниот закон со кој се регулира деловната активност во Македонија. Со овој закон се дефинирани видовите на претпријатија односно формите на трговски друштва кои можат да се основаат, начините и постапките за нивно основање, формите на управување и вршење на нивната дејност.

Надлежна институција за регистрирање на сопствен бизнис во Република Македонија е Централниот регистар. Во рамките на Централниот регистар се формирани и Технички

¹ Боди З., Кејн М., Маркус Џ. А., (2010) Инвестиции, Скопје, 2

бироа² кои ја подготвуваат целокупната документација за основање на фирма со што дополнително се намалуваат трошоците и времето потребни за регистрација на фирма, а инвеститорите имаат повеќе време за реализација на своите идеи и бизнис планови. Од Септември 2013 година, се овластија Друштвата за сметководство како регистрациони агенти за бесплатна електронска регистрација на трговски друштва. Постапката за регистрација се врши преку едношалтерскиот систем, што подразбира дека сите неопходни активности за регистрација на бизнисот и доделувањето на матичен (ЕМБС) и даночен број (ЕДБ), како и жиро сметка се врши во рок од 4 часа. Доколку за остварување на дејноста е потребно претходно добивање на лиценца, дозвола, концесија, одобрение или друг посебен документ, начинот и местото на нејзино добивање се уредува со посебен закон за дејност.

Закон за заштита на конкуренцијата

Обезбедувањето на заштита на слободната конкуренција помеѓу претпријатијата на пазарот е постигнато со донесувањето на Законот за заштита на конкуренцијата. Овој Закон, гарантира дека преку правото на конкуренција ќе се спречат одредени практики и деловни активности на пазарот, кои одредени претпријатија ќе ги користат за да постигнат неоправдана предност во однос на другите претпријатија и да ја загрозат слободната конкуренција помеѓу претпријатијата.

Закон против ограничување на конкуренцијата

Овој закон гарантира заштита на конкуренцијата, во случаи каде што конкуренцијата е искривена од страна на collusive договори³, злоупотреба на доминантна позиција на пазарот или соединување, договори меѓу компаниите кои водат до создавање на доминантна позиција или зајакнување на постојните доминантни позиции.

Закон за Данок на добивка - ДД

Обврзници на Данокот на добивка се правните лица резиденти на Македонија (субјекти кои се основани или имаат седиште на територијата на Македонија) кои остваруваат добивка од вршење на дејност во земјата и странство како и постојана деловна

²Технички бироа - Посебни одделенија во склоп на Централниот регистар кои овозможуваат подготвување на целокупна документација за основање фирма.

³Collusive договор-договор помеѓу две или повеќе страни, понекогаш незаконски и оттаму таен договор за да се ограничи отворената конкуренција преку измама на другите за нивните законски права или да се постигне некоја цел која е забранета со закон преку измама или стекнување нефер предност.

единица на странско лице за добивката што ја остварува за вршење на дејност на територијата на Македонија. Даночната стапка за данок на добивка од 01.01.2008 година е 10%. Од 2010 година Данок на добивка се плаќа само на добивката која ќе се исплати за дивиденда на основачите (акционерите, содружниците). На реинвестираната добивка не се плаќа Данок на добивка.

Даночните олеснувања и ослободувања кај Данокот на добивка се однесуваат на намалување на утврдениот данок во даночните пријави. Даночните ослободувања и олеснувања се однесуваат на намалувањата за износот на набавените и ставени во употреба до 10 фискални апарати, во висина на нивната вредност во Даночниот биланс за оданочување на непризнаените расходи.

Предвидени се даночни ослободувања кои се пропишани за посебни категории на даночни обврзници, регулирани со прописите со кои се регулира нивното основање и работење и тоа даночни ослободувања за:

- Заштитните друштва, за вработување на инвалидизирани лица (согласно одредбите од Законот за вработување на инвалидни лица);
- Стопанските единици во рамките на установите за извршување на санкции и казнено поправните установи (согласно одредбите од Законот за извршување на санкции) и
- Технолошко-индустриските и развојни зони (во период од 10 години под услови и постапки утврдени со Законот за технолошко индустриски и развојни зони).

Закон за Данок на додадена вредност - ДДВ

Обврзник за ДДВ е лице кое трајно или повремено самостојно врши стопанска дејност, независно од целите и резултатите од таа дејност.

Предмет на оданочување со данокот на додадена вредност е:

- прометот на добра и услуги кој се врши со надоместок во земјата од страна на даночниот обврзник во рамките на неговата стопанска дејност и
- увозот на добра.

ДДВ се пресметува со примена на пропорционални даночни стапки и тоа:

- Општа даночна стапка од 18% и
- Повластена даночна стапка од 5%.

Сумирано, Република Македонија во рамките на даночната политика овозможува вистински атрактивни погодности за потенцијалните инвеститори како што се:

- воведување на рамен данок со единствена даночна стапка;
- персонален данок од 12% во 2007 година и 10% од 2008 година;
- Субвенционирано вработување на посебни категории невработени лица;
- Ослободување од плаќање на придонеси и персонален данок на доход за вработување на лица помлади од 29 години;
- Ослободување од плаќање на персонален данок на доход за вработување на лица евидентирани во Агенцијата за вработување повеќе од една година;
- данок на добивка од 12% во 2007 година и 10% од 2008 година;
- данок на реинвестирана добивка од 0%;
- хармонизација на основицата за плаќање персонален данок и социјални придонеси;
- враќање на данокот на додадена вредност за максимум 30 дена.

Со цел да се одбегне двојното оданочување на странските компании лоцирани во Македонија, веќе се потпишани 43 Договори за избегнување на двојно оданочување на билатерална основа.

Симплифицираната даночна структура е со цел да се редуцира даночната евазија и да се стимулираат странските инвестиции, што би претставувало бенефит за економијата во земјата.

Македонија како мала земја со мал пазар, за да биде атрактивна за инвестирање за странските инвеститори мора да соработува со другите земји од регионот, да склучува билатерални, регионални и мултилатерални договори за слободна трговија со што пазарот значително ќе се зголеми и ќе се овозможи пристап до пазарите на земјите со кои се потпишани вакви договори.

Закон за царина

Со Законот за царина се поврза македонските царински режими со стандардите на Европска унија. Употребата на Царинската тарифа е клучен инструмент со кој царинската служба постигнува правилно распоредување на стоката при увоз и извоз.

Царинската тарифа секоја година се усогласува со превземените обврски кои произлегуваат со пристапување на Република Македонија кон Светската трговска

организација и се менува согласно измените на Комбинираната номенклатура на стоки на Европската заедница.

Закон за слободни економски зони

Согласно Законот за слободни економски зони е основана Дирекцијата за слободни економски зони со цел да создава, развива и води грижа за активностите поврзани со технолошките индустриски развојни зони (ТИРЗ). ТИРЗ се основани за да овозможат поволни услови за развој на деловни активности преку понуда на уредени индустриски места, со целосно подготвена правна и физичка инфраструктура за инвестирање, со даночни, царински и останати дополнителни поволности како што се:

- Ослободување од данок: Инвеститорите во ТИРЗ имаат право на десетгодишно ослободување од плаќање данок на добивка и персонален данок на доход и ослободени од ддв за добра и услуги наменети за извоз. Инвеститорите се ослободени и од царински давачки за производство наменето за извоз.

- Земјиште: Инвеститорите во ТИРЗ можат да склучат договор за долгорочен закуп на земјиштето за период до 99 години.

- Инфраструктура: Инвеститорите се ослободени од плаќање на надомест за приклучок (комунални такси) за природен гас, вода и канализација.

- Трошоци и регистрација: Дирекцијата за технолошко индустриски развојни зони дава поддршка во процесот на вадење на дозволи за градење и регистрирање на објектите во јавните книги со што придонесува за забрзување на целокупниот процес од изградба на објектот до започнување на производството.

- Субвенции: Владата може да учествува во трошоците за изградба на градежен објект за корисник во зоната во висина до најмногу 500.000 евра согласно критериумите утврдени во член 8 од Законот за ТИРЗ.

Што уште може да се направи за да се подобри инвестициската клима во Република Македонија

- Перманентна посветеност на Владата на РМ на програмата за поттикнување на економскиот развој, одговорна фискална политика, и создавање на поволен амбиент за привлекување на СДИ

- Продолжување на проектот за регулаторната гилотина (поедноставување на прописите во насока на намалување и елиминирање на административните бариери за да се олесни животот на сите граѓани, особено водењето на бизнис во Република Македонија)
- Понатамошен развој на финансиските пазари
- Развој на институции за привлекување на СДИ
- Усогласување на законските прописи од областа на работните односи согласно стандардите на ЕУ
- Задолжување кај меѓународните финансиски институции и концесиони вложувања за изградба на капитални и инфраструктурни објекти
- Создавање на целосно либерализиран фискален систем за привлекување на СДИ
- Понатамошно јакнење на банкарскиот сектор
- Реформи во образованието во склад со потребите на развојните сектори.

БИБЛИОГРАФИЈА

- 1) Атанасовски Ж., Биљаноска Ј., (2006) Царински систем и царинска политика, Охрид,
 - 2) Боди З., Кејн М., Маркус Џ. А., (2010) Инвестиции, Скопје, 2-15
 - 3) Несторовски М., Инвестиционен менаџмент, (2003) Економски факултет, Скопје
-
- 1) Закон за заштита на конкуренцијата, „Службен весник на Република Македонија“ бр.145/2010 од 05.11.2010
 - 2) Закон за трговски друштва, „Службен весник на Република Македонија“ бр.28/04 2013
 - 3) Закон за царинска тарифа, „Службен весник на Република Македонија бр. 23/2003“ објавен на 1.04.2003
 - 4) Закон против ограничување на конкуренцијата, „Службен весник на Република Македонија бр.80/99 од 17.12.1999
 - 5) Закон за данок на добивка
 - 6) Закон за данок на додадена вредност
 - 7) Закон за персонален данок на доход
 - 8) Царински закон, „ Службен весник на Република Македонија бр.39/2005